

Environmentální etika

uvedení do problému

Před samotnou environmentální etikou

- Jak absolvovat kurz a získat potřebné kredity?
- znát obsah přednášek
- přečíst a nastudovat skripta
- přečíst povinnou literaturu

- Ukončení kurzu?
- písemný test – výběr z vícera možností
- jeden position paper z vybrané přednášky a literatury

Kontakt: binka@fss.muni.cz

Environmentální etika

- Pan či paní X
- Nejdříve si ujasněme, v jakém světě pan či paní X žije:
  - určitě žije v určitém světě faktů (Proč pracovat raději s pojmem fakt než pojmem věc, či hmotný předmět?)
  - jak se orientuje v tomto světě faktů? – smysly (spíše jejich souhry), koncepty, schopnost deduktivního uvažování
  - problém světa faktů – ne ke všem faktům máme bezprostřední přístup (fakt radioaktivity, fakt kontaktu s virem mononukleózy), strukturovaná fakta (fakta vyšších řádů) mají v principu neověřitelnou platnost – nikdy nevíme, zda jsou opravdu faktem či nikoliv. Ukázka faktů různých řádů.
  - Tzn. vyznat se ve světě faktů je více než obtížné.

Environmentální etika

- Problémy pana X (či paní X) pokračují
- Existuje ještě jiný svět než svět faktů?
- V této třídě není tvor, kterému říkáme klokan žlutohý (za klokana nepovažujeme člověka s přezdívkou klokan ani žádnou jinou neživou či živou věc se stejnou přezdívkou).
- Binka vyskočil do výšky.
- Binka si čte knihu.
- Binka právě uhodil pana (či paní) X.
- X to uhození bolí.
- Je správné, že Binka uhodil pana (či paní) X?

Environmentální etika

- Je správné, že Binka uhodil pana (či paní) X?
- Co je to za větu, jak na ní můžeme odpovědět a jakého světa se týká?
- Není to věta o faktech – vůbec ji nelze ověřit způsobem, jakým ověřujeme tvrzení o faktech – ani o faktech vyšších řádů. Ať se na ten čin díváme jak chceme dlouho, neříká nám faktografický údaj (k úderu došlo) nic o tom, zda to je či není správné!
- Je to věta týkající se světa hodnot.

Environmentální etika

- Je to věta týkající se světa hodnot.
- Ponechme zatím stranou otázku, zda je smysluplné mluvit o světě hodnot. Vrátime se k ní. Zatím můžeme konstatovat, že se chováme tak, jako bychom v něm v každém případě žili. Používáme slova: Tohle nemáš dělat. Proč si zlý(á)?
- Začněme tedy otázkou, jak se pan či paní X ve světě hodnot orientuje.
- *Staňme se teď na chvíli panem (či paní) X. Zavřeme oči a představujme si tuto třídu jako svět hodnot. Napravo od Vás (ted' jste pan X) si představte věci, které považujete za velkou hodnotu, nalevo věci, které považujete za bez hodnoty či se zápornou hodnotou. Co jsou ty hlasy, které nám říkají, že něco má hodnotu a něco ne? Co je našimi smysly ve světě hodnot (co lze přirovnat k očím na hodnoty). Mluví ve světě hodnot pouze jeden hlas, nebo jich slyšíme víc? Prostě čeká nás orientace ve světě, který je z hlediska smyslů téměř neviditelný.*

Environmentální etika

- Bohuslav B. má kolem krku pestrobarevnou šálu.
- Milan Š. právě škrtí Bohuslava B. pestrobarevnou šálou.
- Milan Š. cítí výčitky svědomí, že škrtí Bohuslava B. pestrobarevnou šálou.
- Kát'a po důkladném zvažování říká: „Není správné škrtit Bohuslava B., a to žádným typem šály či kravaty“.
- Je špatné, že Milan Š. ubližuje Bohuslavu B.

- Čím tedy pan (paní) X může vidět ve světě hodnot?
- *Etický typus I. – etika „biologické“ přirozenosti*
- chovejme se tak, jak nám velí naše biologická podstata (instinkt a pud určí to, co je správné)
- před milionem let to téměř na sto procent byla na devadesát devět procent pravda
- *dnes proti instinktu jako oknu do hodnotového světa odporují následující skutečnosti:*
- nejsme pouze instinktivní bytost, mnohdy naše instinkty v otázce hodnot mlčí
- budeme-li se chovat v oblasti hodnot podle instinktů nebudeme kompatibilní se společností a lidmi, kteří kolem nás žijí (jak dlouho půjde násilím brát potraviny lidem kolem nás, znásilňovat lidi kolem nás, když nás přepadne sexuální touha...?)
- A navíc se vždy můžeme zeptat – je to, k čemu nás vede naše biologická přirozenost, také správné? A netriviálnost této otázky ukazuje na fakt, že „biologická“ přirozenost se nerovná etickému chování.

- Čím tedy pan (paní) X může vidět ve světě hodnot?
- *Etický typus II. – dogmatická etika*
- Chovej se tak, jak ti poroučí určitý hlas z vnějšího světa, který má „vyšší“ posvěcení.
- Je to etika, která předpokládá, že někde v realitě je stanoveno, napsáno, co je správné, a mi tento souhrn dobrého chování máme následovat.
- Základní předpoklad dogmatické etiky:
- **A) existuje správné chování B) je nutné takovéto chování předeepsat lidem a donutit je k němu**
- Východiska tohoto předpokladu: ?

- Čím tedy pan (paní) X může vidět ve světě hodnot?
- *Etický typus III. racionalistická etika*
- Rozum je odpověď – rozum je nástroj na poznávání toho, co je hodnotné a toho, co nikoliv!
- Základní předpoklad (historický i faktický): Cílem etiky je ukázat lidem, že žádnou předepsanou (dogmatickou) etiku nepotřebují, stejně jako už nepotřebují instinkty, stačí používat vlastní rozum.
- **Východiska – vše co narušuje rozumnost (dogma, víra, emoce, vášně), nemá v našem rozhodování o hodnotách co dělat – zbavme se nánosů emocí, vášní, víry, dogmatu, zapojme rozum a budeme se chovat správně.**
- Problémy racionalistické etiky: kapacita, nejednotnost racionalit, problém s emocemi – de Sade.

- Etický typus IV. Emotivismus
- D. Hume: *Rozum je a měl by být otrokem vášní. – podivná myšlenka. Je to návrat k instinktům?*
- Pan či paní X – podívejme se na jejich život blíže. Právě se rozhoduje, co bude dělat – a co mu říká co je správné? Jaká je role rozumu a jaká je role emocí? V principu má emotivismus pravdu, ale je zde mnoho problémů.
- Emoce jako mnohohlas, který mnohdy mate.

- Etický typus V.A. – POZOR, X. není sám (a)–
formalistická etika
- Pro správné chování je nutné předpokládat existenci více lidí a z tohoto předpokladu vyplývá:
  - Existují bezobsažná etická pravidla, které mají lidé dodržovat.
  - Takováto pravidla dosud nebyla objevena – a tudíž nejsou všem lidem „přirozeně“ a automaticky přístupná
  - Ovšem morální vlastnosti lidí umožňují, aby taková, jednou objevená pravidla byla přijata.
  - Hypotetický a kategorický imperativ a I. Kant.

- Etický typus V.B. – POZOR, Petr není sám – utilitaristická etika
- Všichni lidé jsou si – z hlediska utrpení a slasti rovni.
- Na čem záleží je míra utrpení a slasti násobená počtem lidí, kterých se týká.
- TEDY: pokud Váš čin přinese hodně slasti mnohým a málo nebo žádné utrpení je správný.
- Problémy utilitaristické etiky: ?

- Dynamická etika
- Neexistuje jediná síla, která určuje naše chování. Lidské chování je součtem vektorů jednotlivých sil.
- Viz S. Freud a jeho Id, Ego a Superego.
- Východiska:
- Nikdo není prvoplánovitě morální (světci neexistují) – každý má vrstvu, která zůstává ve světě zvířat.
- Morální můžeme být, ale pouze oklikou.

- Deontologická etika
- Etika povinnosti – cílem etiky je ujasnit, jaké jsou povinnosti lidí.
- V příkrém rozporu s etikou neoliberalní.
- Doceňuje význam mocenských struktur a systémových vlivů.
- Odhlíží často od jedince.

- Neoliberální etika
- Tři základní předpoklady neoliberální etiky:
- Lidé jsou individualisté.
- Lidé sledují vlastní užitek, formou moci zisku či prestiže.
- Lidé se chovají racionálně.
- Námitky: ?

- Relativistická etika
- Individuální a kulturní relativismus.
- Viz další slidy.

Environmentální etika

- Námitky proti etice A.
- Otázka co je správné je pouhé moralizování – správně otázka zní: co se komu líbí. A libost je libovolná – A. se líbí, B. se nelíbí – ale nelze se ptát je to správné? (to je povyšování osobní libosti nad libosti těch druhých).
- Tento postoj označujeme jako morální relativismus.

Environmentální etika

- Námitky proti námitkám A.
- Co zpochybňuje relativistické zpochybnění etiky?
- A. Existence svědomí – často je nám něco nezpochybnitelně libé a přesto nás hryže svědomí.
- B. Od samého počátku žijeme ve světě hodnot – není prokazatelné, že existuje, ale žijeme jím – viz svět dětí. Je hodný? Je zásadní otázka.
- C. Hodnoty jsou naprosto zásadní v našem jednání – včetně vědy. Bez hodnot (ať už jsou jakékoliv) nemůžeme jednat.

Environmentální etika

- Námitky proti etice B.
- Etikou se nemusíme zabývat, protože správné odpovědi jsou napsány ve světě faktů:
  - v posvátných textech (Bible, Strážná věž, Kapitál)
  - v „reálnější než naší“ zkušenosti – v sobeckých genech, v pravidlech volného trhu
  - v konkrétní osobě, které svěříme „svůj“ svět

Environmentální etika

- Námitky proti námitkám B.
- Problém posvátných textů – princip druhého a třetího čtení textů, princip interpretace, princip významu – víra a jistota (chceme-li věřit, nemůžeme mít jistotu).
- Problém odvození správného z reálného – sociobiologie a ekonomie jako věda vynikajících komentářů – problém slepé skvrny

Environmentální etika

- Etika, morálka, mrav
- Morálka – Není to morální člověk. Zachoval se morálně. Tyto věty mají dvě roviny – co cítíme a co můžeme obhájit. – Nad rovinou první i druhou stojí hodnotové předpoklady.
- Mrav – dodržování pravidel, které vládnou ve společnosti, ve které žijeme – člověk dobrých mravů.
- Etika – promýšlení světa morálky, mravů, hodnot a norem.
- Morální člověk se snaží pracovat na své morální úrovni, mravný člověk zachovává dobré mravy a etik o tom všem přemýšlí.

Environmentální etika

- Pokus o obhajobu
- Etika má smysl, pokud připustíme pravdivost následujících tvrzení:
  - Je lepší vědět, než nevědět.
  - Svět hodnot je odlišný od světa faktů.
  - Z faktických tvrzení nemůžeme odvodit hodnotové závěry.